

TALABALARDA VATANPARVARLIKNI ARTPEDAGOGIKA VOSITASIDA
RIVOJLANTIRISHDA MILLIY QADRIYATLAR O'RNI

Madaliyev Raxmiddin Ismoilovich

*Farg'ona davlat universiteti,
harbiy ta'lim fakul'teti o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada bugungi kunda vatanparvarlik tarbiyasini tashkillash, vatanparvarlik tuyg'usini rivojlantirishga bo'lgan zamonaviy yondashuvlar va turli vositalardan foydalangan holda pedagogik kasbga bo'lgan qiziqishlarini yanada oshirish hamda vatanparvarlik fazilatlarini artpedagogika vositasida kamol toptirish xamda uni metodik masalalari yoritib beriladi.*

Kalit so'zlar: *Vatanparvarlik, fidoiylilik, ma'naviy meros, milliy g'urur, milliy iftixor, milliy ong, millat obro'si, sadoqat, sodiqlik, jasurlik, artpedagogika, metod, matonat, e'tiqod, ma'suliyat.*

Аннотация: *В данной статье сегодня рассматриваются организация патриотического воспитания, современные подходы к развитию чувства патриотизма и дальнейшему повышению интереса к педагогической профессии с использованием различных инструментов, а также развитию патриотических качеств средствами искусства. педагогики, а также ее методические вопросы.*

Ключевые слова: *Патриотизм, самопожертвование, духовное наследие, национальная гордость, национальная гордость, национальное самосознание, национальная репутация, преданность, преданность, мужество, художественная педагогика, метод, упорство, вера, ответственность.*

Annotation: *In this article today, the organization of patriotic education, modern approaches to the development of the sense of patriotism and the further increase of interest in the pedagogical profession using various tools, as well as the development of patriotic qualities through the means of art pedagogy, as well as its methodological issues, are highlighted.*

Key words: *Patriotism, self-sacrifice, spiritual heritage, national pride, national pride, national consciousness, national reputation, loyalty, loyalty, courage, art pedagogy, method, tenacity, faith, responsibility.*

KIRISH

Vatanparvarlik milliy merosimizning qadimiy tarixi va ma'naviy manbalariga borib ulanadi. Jumladan, "Avesto" adabiy yodgorligida, "Go'ro'gli", "Alpomish" singari qahramonlik dostonlarida, "Temur tuzuklari", "Mahbub ul-qulub", "Turkiy guliston yohud axloq" kabi ijtimoiy-axloqiy pandnomalarda harbiy vatanparvarlik g'oyalarining targ'iboti bilan bog'liq masalalarni axloqshunoslik kontekstida o'rganish g'oyatda dolzarbdir. Chunki, yoshlarda g'urur, or-nomus, sha'n, ishonch va sadoqat kabi axloqiy fazilatlarini shakllantirish bevosita vatanparvarlik shartlari asosida reallikka aylanadi.

Bugungi kunda mamlakatimizda demokratik huquqiy davlat qurish bevosita talabalarimizni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash bilan bog'liqdir. Mamlakatimizda talabalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar va ta'lim - tarbiyaning bosh maqsadi etib belgilangan. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev: «Ma'lumki, yosh avlod tarbiyasi hamma zamonlarda ham muhim va dolzarb ahamiyatga ega bo'lib kelgan. Ammo biz yashayotgan XXI asrda bu masala haqiqatan ham hayot-mamot masalasiga aylanib bormoqda»- deb alohida qayd etdi. Demak, talabalarining tarbiyasi, ularni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash masalalari, avvalambor, shu jamiyatni qurishga faol ishtirok etadigan, umuminsoniy qadriyatlarni mukammal egallagan va unga sodiq, iymon-e'tiqodli, teran aql egasi, pok axloqli, o'z haq-huquqlari, burch va mas'uliyatini chuqur anglaydigan insonlarni tarbiyalash barobarida amalga oshiriladi va oliy o'quv yurtlari, muhim ijtimoiy institut bo'lib hisoblanadi.

Ta'kidlash zarurki, o'zbek xalqining axloqiy qadriyatlarida vatanparvarlik yurt tarixi, taqdiriga chuqur hurmat bilan qarash, Vatan himoyasi yo'lida fidoyilik namunalarini ko'rsatishga qodir bo'lgan shaxslarga xos fazilat sifatida qadrlanadi. Bu tuyg'u "muhabbat", "ishonch", "sadoqat" kabi axloqiy tushunchalar asosida shakllanib, kishilarning qalbidan chuqur o'rin olganligi uchun ham davrlar mobaynida o'z mavqeini yo'qotmay kelayotgan falsafiy kategoriyadir. Vatanparvarlik o'zida birlashtirish, yo'naltirish, jipslashtirish, safarbar qilish kabi axloqiy, sifatlarni mujassam etganligi uchun o'zbek xalqi ma'naviy merosiga taalluqli barcha manbalarda ulug'lanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

XXI asrning har kuni mustaqil davlatimizdagi sog'lom dunyoqarashga ega bo'lgan vatanparvar yoshlarga fikrlash va halol mehnat qilish davri ekanligini sezdirib bormoqda. Ayniqsa, ajdodlarimizdan bizgacha meros bo'lib kelgan yuksak insoniy sifat va fazilatlarining yoshlar tarbiyasiga singib, ularning ma'naviy yetuk, vatanparvar, salohiyatli, zukko va barkamol bo'lib shakllanishidagi xizmati beqiyosligiga shubha yo'q. O'zbekiston o'z mustaqilligini qo'lga kiritgan dastlabki kunlardan oq shu kabi muxim va dolzarb masalalarga alohida e'tibor qaratildi.

Mamlakatimizda ta'lim sifatini oshirish, har tomonlama raqobatbardosh kadrlar tayyorlash, talabalarda yuksak vatanparvarlik fazilatlarini rivojlantirishning didaktik parametrlarini aniqlashtirish muhim vazifa sifatida belgilandi. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida "oliy ta'limda ma'naviy-axloqiy mazmunni kuchaytirish, yoshlarni milliy qadriyatlarga hurmat, insonparvarlik va yuksak ma'naviy g'oyalar asosida vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, ularda yot g'oya va mafkuralarga qarshi immunitetni mustahkamlash borasidagi ishlarni yanada rivojlantirish"⁴⁸ masalasi muhim vazifa etib belgilandi. Bu esa, talabalarda vatanparvarlikni artpedagogika vositasida rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlarini aniqlashtirish, mazkur jarayonni amalga oshirish mazmuni, bosqichlari, modeli, texnologiyasi va metodik shart-sharoitlarini takomillashtirishni taqozo etadi.

⁴⁸ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktyabrdagi PF-5847-sonli "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 04.07.2023 y., 06/23/107/0441-son.

Adabiyotlar tahlili, tadqiqotchi olimlar tomonidan ilgari surilgan qarashlar asosida “talabalarda vatanparvarlikni rivojlantirish” tushunchasiga quyidagicha ta’rif berish mumkin: “Talabalarda vatanparvarlikni rivojlantirish uzluksiz ma’naviy tarbiya fazilatlarini negizida kognitiv-motivatsion, faoliyatli, refleksiv-baholovchi, ma’naviy-ma’rifiy, emotsional-qadriyatli komponentlar orqali talabalarda vatanparvarlik, xalqparvarlik, insonparvarlik, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga doir bilim, ko’nikma va malakalarni tarkib toptirishga qaratilgan maqsadli jarayondir”.

Bugun oliy ta’lim muassasalari talaba-yoshlarida o’z millatiga sodiqlik, o’z taqdiri uchun qayg’urish va daxldorlik hissini singdirishga, qalblarida yot g’oya va salbiy qarashlarning ta’siriga nisbatan mafkuraviy immunitetni san’at va ta’lim-tarbiya uyg’unligi asosida rivojlantirishga doir chora-tadbirlar yetarli darajada tizimli tashkil etilmagan va tashkil etilgan bu boradagi tadbirlarning samaradorligini monitoringi yetarlicha olib borilmagan. Vatanparvarlikka yo’naltirilgan ma’naviy-ma’rifiy, tarbiyaviy tadbirlarning ma’lum bir mexanizmi yo’lga qo’yilmaganligi ham ko’zga tashlandi.

Shu bilan birga, milliy qadriyatlar, xalqlarning madaniyati va o’zligiga bo’lgan tahdidlar, yot g’oyalarni singdirishga bo’layotgan urinishlar kuchayib borayotgan globallashuv jarayonlari jadal rivojlanayotgan sharoitda yoshlar eng zaif qatlamga aylanib qolmasligini ta’minlash pedagoglar oldiga keng miqyosdagi tizimli-tarbiyaviy-profilaktik vazifalarni qo’ymoqda.

Artpedagogika vositasida talabalarda vatanparvarlikni rivojlantirish o’ziga xos badiiy-uslubiy yondashuvlar orqali amalga oshiriladi. Artpedagogika — bu san’at va pedagogikani birlashtirgan ta’lim yo’nalishi bo’lib, talabalar ongida ijobiy his-tuyg’ularni, milliy o’zlikni anglashni, tarix va madaniyatga nisbatan hurmat tuyg’usini shakllantirishga xizmat qiladi. Artpedagogika orqali vatanparvarlik tarbiyasi nafaqat nazariy bilimlarni o’rganish bilan, balki amaliy san’at turlari bilan bog’liq faoliyat orqali ham rivojlantiriladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Quyida talabalarda vatanparvarlikni artpedagogika orqali rivojlantirishning metodlari keltirilgan:

- Talabalar milliy musiqa va qo’shiqlar orqali xalqning tarixi, urf-odatlarini, milliy qahramonlari bilan yaqindan tanishadi. Milliy musiqa asarlari va qo’shiqlar talabalarga tarixiy voqealar va shaxslar haqida obrazli tushunchalar beradi, bu orqali ular Vatanga nisbatan ichki tuyg’ularni mustahkamlaydi.

- Milliy adabiyot va poeziya asarlari vatanparvarlik tuyg’usini rivojlantirishda kuchli vositalardan biridir. Shoir va yozuvchilarning Vatan, xalq va millatga bag’ishlangan asarlari talabalarning milliy iftixor tuyg’usini uyg’otishga xizmat qiladi. Talabalar o’zlarining badiiy chiqishlarida yoki o’quv dasturlarida ushbu asarlarni ifodalaydi, o’rganadi va o’zlashtiradi.

- Drama va teatr orqali vatanparvarlikni targ’ib qilish, bunda milliy qahramonlar va tarixiy voqealarni sahnalashtirish orqali talabalarda ichki his-tuyg’ularni uyg’otish va ularni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashga erishiladi. Masalan, tarixiy spektakllar va qahramonlar hayoti sahnalari talabalarning emotsional olamiga ta’sir etadi va ularda milliy qahramonlarga o’xshash orzusi uyg’onadi.

- Ijtimoiy loyihalar va ko’ngilli tadbirlarda talabalar milliy san’at va madaniyatni ommalashtirish, tarixiy joylarni saqlash, tabiatni asrash kabi ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish

orqali Vatanga bo'lgan muhabbat va mas'uliyat tuyg'usini rivojlantiradi. Bu loyihalar orqali ularning fuqarolik mas'uliyati va ijtimoiy faoliyati shakllanadi.

-Vatanparvarlikni rivojlantirishda san'atning turli yo'nalishlaridan foydalanish, milliy musiqa va qo'shiqlar talabalarda milliy iftixor tuyg'usini shakllantirishda samaradorligini ko'rsatadi. Milliy musiqa va qo'shiqlar orqali o'quvchilar o'z millati tarixi va madaniyatini his qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, talabalar milliy musiqani tinglash va uni ijro etish orqali o'zlarini milliy jamoaga tegishli ekanligini his qilishadi.

Talabalarda vatanparvarlikni artpedagogika vositasida rivojlantirish o'z navbatida ijtimoiy munosabatlar, milliy va umuminsoniy qadriyatlar, o'z yurtiga cheksiz muhabbatining namoyon bo'lishi bilan bog'liq bo'lib, talabani mavjud egallangan tajribalarni hisobga olgan holda ma'lumotlarni ongli idrok etish, tahlil qilish, baholash qobiliyati bilan tavsiflanuvchi shaxsiy qadriyatga yo'naltirilganlik nuqtai nazaridan yot g'oyalarga nisbatan muvosiisiz munosabat, jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurashishga tayyorgarligini ifoda etadi.

Talabalarda vatanparvarlikni art pedagogika vositasida rivojlantirish-bu nafaqat san'at asarlari orqali estetik va ijodiy tafakkur rivojlantirish, balki milliy ong, madaniyat, tarix va milliy qadriyatlarni tushunishga yo'naltirish jarayonidir. Art pedagogika san'at va ta'limni birlashtirgan holda talabalar bilan milliy g'urur, yurtga bo'lgan muhabbatni shakllantirishga xizmat qiladi.

TAKLIF VA TAVSIYALAR

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqildi:

- Oliy ta'lim muassasalarida bakalavriatning pedagogika ta'lim yo'nalishlari uchun tanlov fanlari blokiga "Artpedagogika" fanini o'qitishni rejalashtirish va elektron-metodik ta'minotini ishlab chiqish maqsadga muvofiq.

- Pedagogik-psixologik fanlar o'quv dasturlariga talabalarda vatanparvarlikni rivojlantirish, "mafkuraviy imunitet"ni mustahkamlash, yot g'oyalar, "ommaviy madaniyat" ta'siridan himoyalanih va buzg'unchi g'oyalarga qarshi muvosiisizlikni o'rgatish metodikasi bilan bog'liq mavzularni kiritish lozim.

- Uzuksiz ta'lim tizimining barcha bo'g'inlarida vatanparvarlikni rivojlantirishga oid tushunchalar: vatan tuyg'usi; vatan sog'inchi; vatan qayg'usi; vatan ravnaqi; vatan madhi to'g'risidagi fakultativ va maxsus kurslarni maqsadli joriy etish zarur.

- Auditoriyadan tashqari mashg'ulotlarda talabalarda davlat ramzlariga cheksiz muhabbat va hurmat, tarixiy-madaniy merosga qadriyatli munosabatni tarkib toptirish maqsadida "Vatanparvarlikka oid eng yahshi badiiy asarlar bilimdoni", "Vatanparvarlikning eng yaxshi milliy targ'ibotchisi", va "Vatanparvarlikka oid eng yaxshi loyiha muallifi" tanlovlarini tashkil etish va o'tkazish maqsadga muvofiq.

XULOSA

Bundan ko'rinib turibdiki biz pedagoglar xamda yoshlar tarbiyasiga ma'sul bo'lgan barcha soha vakillari, davlatimiz tomonidan chiqarilgan qaror va qonunlarda ko'rsatilgan maqsad va asosiy vazifalaridan kelib chiqib, yoshlarni o'z yurti va xalqining taqdiri uchun yuksak mas'uliyat hamda javobgarlik kabi muhim xususiyatlarni shakllantirishimiz zarurdir.

Birinchii navbatda milliy qadriyatlar, ona zamin tabiati, milliy xalq san'ati, sharqning badiiy madaniyati, xalqimiz tarixiga muhabbat tuyg'ularini rivojlantirish. Bu borada asosiy manba sifatida ARTpedagogika vositalari orqali milliy an'analarga boy adabiyot, tasviriy san'at, musiqa, teatr va kino san'atning boshqa turlari bilan tanishtirish ya'ni yurtimizni

diqqatga sazovor joylarga ekskursiyalar uyushtirish, o'zbek xalqining o'tmishdagi va zamonaviy turmush tarzi aks etgan milliy spektakllarga va muzeylarga olib borish. Bularning jamlanmasi va bu vositalar orqali vatarparvarlikni rivojlantirishga qaratilgan maksadga erishiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. 2019-yil 8-oktyabrda PF-5847-son “O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi farmoni.
2. Madaliyev Rahmiddin Ismoilovich “Factors and prospects for the development of student youth-military patriotic education by means of artpedagogy (through theater training)” // EPRA International Journal of Multidisciplinary Research (IJMR)-Peer Reviewed Journal Volume:10 Issue:2 February 2024 Journal DOI:10.36713/epra 2013. - B.404-406.
3. Madaliyev Rahmiddin Ismoilovich -“Artpedagogika vositasida (teatr sa’nat orqali) talaba yoshlarni -harbiy vatanparvarlik tarbiyasini rivojlantirish omillari va istiqbollari” // FarDU Ilmiy xabarlar //Farg‘ona, 3/2024y. , B.372-375.
4. Madaliyev Rahmiddin Ismoilovich - “Talabalarda vatanparvarlikni artpedagogika vositasida rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari”// Farg‘ona, 4/2024 yil. - B.296-300.
5. Madaliyev Rahmiddin Ismoilovich Prospects for the Development of Patriotism in Students in the Educational Process Innovative Technologika: Methodel Research journal Vol: 3, No 3, 2024. - P.1-6.
6. Madaliyev Rahmiddin Ismoilovich - “Talabalarda vatanparvarlikni rivojlantirish dolzarb pedagogik muammo sifatida” // International Multidisciplinary Research in Academic Science (IMRAS)-Journal Volume:7, Issue 09, September (2024), B.35-39.
7. Madaliyev Rahmiddin Ismoilovich - “Talabalarda vatanparvarlikni rivojlantirish: artpedagogikaning didaktik imkoniyatlari”// Qoqon DPI Ilmiy xabarlar //Farg‘ona, 4/2024y. , B.18-26.
8. Madaliyev Rahmiddin Ismoilovich - “Talabalarda vatanparvarlikni artpedagogika vositasida rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari” NamDU Ilmiy axborotnomasi //Namangan, 11/2024y. , B.775-778.
9. Madaliyev Rahmiddin Ismoilovich - “Talabalarda vatanparvarlikni artpedagogika vositasida rivojlantirish texnologiyasining bosqichlari. IJODKOR OQITUVCHI JURNALI //5-dekabr.2024y.44-son, B.107-113.